

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 202 (4686). 1960 ч. август 28, воскресенье. | Өртөө 20 көп.

СОВЕТ ШАХТЁР

Шахтёрнун чаагай күш-ажылы бедин-биле үнеледип турар. Кижилерге чылыгы болгаш чырыткыны кызып тывар дээш чер алаңга амылдап турар шахтёрларга кими бүрүзү өөрүп четтирер ужурулук деп Н. С. Хрущев чугаалаан.

Шахтёр! Бөгүн сөөн хунунуң бүгү чурт байыралдым-биле демдегелеп турар. Черниң байлактарын бодунуң күш-ажылы-биле черниң иштинден кызып үндүрүп турар дагжыларга бөгүн бистин совет кижилер чүрөктин ханымындан байыр чедирип турарлар.

Шахтёрнун күш-ажылы — харымсалгалык болгаш хундурут. Хөмүр даш — улетпүрүнүң хлени-дир. Хөмүр даш чокка шой-даа, каа-даа өргитимес, одалга-биле ажылдар электри станциялары-даа ажылдавас. Хөмүр даш демир оруктарын болгаш корабльдерни хөдөлдүрүп, бажыларны чыдытып, кижилерни өөртүп турар. Мынчанга хөмүр даштын улус ажыл-агайына ужу-дузазы канчаар-даа аажок улук.

Бо чеди чылда бистин чуртувуска хөмүр даш тывыжи 1958 чылда деңизерге 20-23 хуу эээр азы 1965 чылда 600-612 миллион тонна болур. Оң иштинде бистин обласка хөмүр даш тывыжи 1958 чылда 81,8 муң тонна турганындан 1965 чылда 200 муң тонна азы 244 хуу эээр. Ол болза коммунизминин материалдыг базазын тургузарына улук салымшкынырамын чугула кезээ болур.

Совет Тывада аар улетпүрүнүң баштайгы тургустунган адыры — хөмүр даш улетпүрү. Тывада хөмүр даш улетпүрү анык-даа болза обласкын улус ажыл-агайына, ылангыя улетпүрү бодурулгалар мөөнөттинген Кызыл хоорайга, Хову-Аксынын, Ак-Доурактын комбинаттарына болгаш өске-даа черлерге хөмүр даштын ужу-дузазы чыл келген тудум-на улам улгайды турар.

Тываның чериниң шаг төөгүдөн бээр кымга-даа ажылы чок чыткан байлактары, оң иштинде хөмүр даш ам улус ажыл-агайынын чугула хөргөткө болуп, араттарның боттарынын амыдырал-чурталгазын чаартырына ужу-дузалык апарганын сактып көөргө дыка-ла өөрүнчүг дүр. Хөмүр даштын ажылы көөргөн туржук ону билбес чоран араттарны оодары ам алдарлыг ажылчын агынын мурнакчы отрядтарының бирээзи — совет шахтёрларнын улук армиязынын хрөөленинде кирип, коммунисттик тургузуушкунуң хөрөнгө боттарынын үлүүн кирип турар. «Кызыл-Хавак» участогунда Б. Селен, Х. Порузма, Н. Намцак, С. Доржу, Чадаана участогунда Х. Чанчыл, ол участоктуң начальниги даг инженери Д. Чаш-оол, «Кызыл-Хавак» участогунуң мастери даг инженери Т. Анчима болгаш оон-даа өскелер шахтёрнун тускай мергежилдерин чедип алганнар.

Тываның шахтёрлары СЭКП Төп Комитетиниң июль Пленумунун шийтирлеринге сөрүк киреш. Шахтёрнун хунунге күш-ажылчы чаа чедишкенингерлук ужурашканнар. Олар сес айларда хөмүр даш тывыжынын планын хуусаа бетинде 115,2 хуу күүсеп, пландан дашкаар 10 муң ажыл тонна хөмүр дашты Төрөөн чуртка, төлептиг белек болдуруннар. Коммунисттик күш-ажылдык бригадалар деп ат дээш чаржып турар И. Еремин, В. Морозов, Ф. Рязнов оларны «Кызыл-Хавакта» казыкчылар бригадалары ажыл нормазын тургузуу 120-140 хуу күүсөдип турарлар. Чадаана участогу август айда 500 тонна хөмүр даш казып үндүрер планын 630 тонна кылдыр хуусаа бетинде күүсөткени — ол участоктун шахтёрларнын күженишкенин хөргөчүлөп турар.

Коммунисттик тургузуушкунуң калбаргырынын үезинче совет улус киргенде — амгы чеди чылда хөмүр даш улетпүрүнүң ажыл-дакчыларынын мурунда улук болгаш харымсалгалык сорулгалар туруп турар. Хөмүр даш тывыжынын ажылдарын механизастары, бот-үнени чигедери болгаш мурнакчы дуржулганы калбаа-биле непередери — хөмүр даш улетпүрүнүң ажылдакчыларынын аң чугула хуулаагы болур.

Совет шахтёр дугайында Коммунисттик партиянын болгаш Совет чазактын улук сагыш салымшынын чынынаачак херечил — оларны бир дугаарда казырган шактыг ажыл хунунче шийчкени, оларнын ажыл төлөвирин улгайттырары, аар күш-ажылды чигедери-биле хөмүр даш тывыжына механизацияны калбаа-биле чорутканы болур. Партиянын болгаш чазактын ол сагыш салымшынына күш-ажыл-биле харымсалгышан, совет шахтёрлар чеди чыл планын хуусаа бетинде күүсөдип дээш демиселдиң мурнуку оодурунда чоруп, чаа-чаа чедишкенири-биле Төрөөн чурту өөртүп турарлар.

Шахтёрнун хунунде бистин совет кижилер дагжыларның алдарлыг отрядынын коммунизм дээш демиселге чаа-чаа улук чедишкенингерлук болурун чүрөктин ханымындан күзеп, оларга бөгүн мынча деп амыр-мени айтырып турарлар: — Байыр-биле, өргим шахтёр!

Төрөөн чуртка төлептиг белек

Элегестин шахта өргөлелиниң ар, хөрөжөөн ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары совет дагжыларның байыраладына — Шахтёрнун хунунге күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш социалисттик чарышты калбартыпшаан, бо чылдың ийги кватралында нити продукция бүдүрер планын 108,5 хуу, бараанын продукцияны — 110 хуу, бир ажылчына овазын продукция бүдүрерин — 100,8 хуу, а августунң планын хуусаа бетинде — Шахтёрнун хунунге чеди күүсөдип, пландан ажыр 18 муң рубльдин ортуламын чеди алганнар.

Дүжүттү дүрген болгаш чидириг чокка ажаап алып Каа-Хемниң тараажылары дүжүт ажаап алышышкынында Мурнакчы дуржулганы практикага

СЭКП ТК-ның «Көдө амыдырал» деп солунунун июнь төңүзүнде үнген бир номеринде «СК-3» комбайннга «С-6» комбайннын жатказын таарыштыр дөрөш, тарааны аңгылап ажаарына амылдап турар Краснодар крайнын механизаторларынын дуржулганына үндөйлөшкөн материалды паралаан. Бистер ону өмчүлү көргөш, техниканы ынчалар амылдарына практиктиг кижжи чок-да болза, мында чурган схеманы өзүгээр «СК-3» комбайннын тарааны аңгылап ажаарына ынчаар өде дерири деп шийтирлеп алган бис.

«СК-3» комбайн-биле тарааны шуут ажаар болгаш тавычаны бөлдүрүп бастырар деп чүве билдигир болгай. Бистер «С-6» комбайннын жатказын алган, «СК-3» деп үш комбайннын кезер аппаратынын орнуна өде дерири алдымыс. Тунели чүү болганы дие, комбайнер Иван Мурыгин ынчаар дөрөш комбайн-биле август 24-те түндүккүнуң 2 шактан сонгаар 14 ганы кескен, а бүдүн хунун нормазы 15 га болгай. Анаголий Черных 12 шактан сонгаар 15 ганы кескен. Эш

Мурыгин дараазында хунде тургушкун чок амылдап, 20 га ажылы кескен. «СК-3» комбайнны түр када мынчаар дөрөш, тарааны аңгылап ажаарына амылдарынын ажыктыг түдөл дие, бирөөдө, тарааны шуут ажаап алырына чедир ол комбайнны анаа тургуспас, ийде, «С-6» комбайн-биле кезерге, тракторист, комбайнер, штурвальщик дээш үш кижжи ажылдаар. Ам «СК-3» комбайнга чангыс комбайнер ажылдаар болганда 2 кижжи, «ДТ-54» трактор хосталыр ышкыжыл. Моон улук камналга болуру билдигир, үште, «СК-3» комбайннын бодазына, «С-6» комбайннын жатказы 90 сантиметр калбак болганда чер алыныр болуру чугаажок. Эртемин болгаш мурнакчы дуржулганы бо ышкыш чаа чүүлдерин практиктикага моон сонгаар-даа дидими-биле ажылаар бис.

Н. ФРОЛОВ,
«Кызыл тул» колхозтун № 1 бригаданын бригадириниң техника талазы-биле дузалакчымы.

Чурунта: «Кызыл тул» колхозтун комбайнери И. Мурыгиниң өде дөрөш «СК-3» комбайн-биле суламы тавычалай кестирип турары. Фото В. УКОЛОВТУУ.

Областа дүжүт ажаап алышышкынынын болгаш күрүнеге тараа белектелиниң медээзи

(1960 чылдың август 25-те, хуу биле).

Районнар:	Кескени	Бастырганы	Күрүнеге сатканы
Чаа-Хөл	13,5	92,8	12,6
Каа-Хем	10,3	18,8	1,4
Барыын-Хемчик	10,1	96,7	—
Улук-Хем	9,3	95,4	2,4
Танды	9,2	55,5	9,4
Сүт-Хөл	8,9	100,0	—
Бай-Тайга	8,9	99,1	—
Чөөн-Хемчик	3,5	100,0	4,3
Бий-Хем	2,8	60,3	0,1
Өвүр	—	—	—
Тес-Хем	—	—	—
Эрзин	—	—	—
Совхозтар:			
«Межегей»	19,8	72,9	19,4
«Тинделге»	11,0	—	4,4
«Барлык»	10,8	98,6	—
«Кызыл партизан»	9,5	54,2	8,8
«Элегес»	8,9	100,0	9,1
«УТКА 25 чылы»	8,2	84,0	0,9
«Өкө»	—	—	—

Сиген, силос белектелиниң медээзи

(1960 чылдың август 25-те, хуу биле)

Районнар:	Сиген	Силос	Сүт-Хөл	Барыын-Хемчик	Бай-Тайга
Току	63,1	104,3	—	16,2	—
Өвүр	39,5	10,8	—	—	6,1
Чөөн-Хемчик	33,1	14,3	—	—	—
Каа-Хем	43,9	39,4	—	—	—
Эрзин	34,3	76,9	—	—	—
Улук-Хем	21,9	—	—	—	—
Чаа-Хөл	21,3	7,5	—	—	—
Бий-Хем	21,1	19,8	—	—	—
Тес-Хем	21,1	8,7	—	—	—
Танды	19,5	28,0	—	—	—

Монголоос манайд зочлогч нөхдөд баяр хүргээ!

Монгол уран чүүл төлөөлекчилериниң Кызылда келгени

Дүүн, Кызылга хунун аяс кааны-даа аажок, харында ында бол деп чагып кааным. Эргенден эгелээш-ле Моол Арат Республиканың Хубсугул аймааның бот-тынныг уран чүүлүнүң концерт бригадалары чеди келир дугайында чугаалар хоорайга тарай берген.

СЭКП обкомунун болгаш облуккомунун бажынын кирер эжиниң кырында: «Бүд Найрамдал Монгол Арат Улсын Хөвсгөл аймагын уран сайханчууд дээр!» (МАР-ның Хубсугул аймааның уран чүүл ажылдакчыларына байыр!) деп лоозуну аскан.

Ажыл-дума МАР-дан келген аалчыларын уткуур дээш ол бажынын баарында шөлге хоорайнын ажылчы чоннары чоорту-ла чыгып келген. Хундускунун 4 шак үезинде анаа аалчылар бөлүү-биле чеди келерге, СЭКП обкомунун бирги секретары эш С. Тока баштаан обласкын партия, совет органнынын удурут амылдары оларга уткууру үнүп келген, медалежин турда, чыгылганар диниттиг адыш чаксаан. Келген аалчыларга хоорай шкөөлөрүнүн пионерлери чечкенин тудушкан соонда, эш Тока аалчыларын обкомун хуралдар залына чаалаан.

Залда олдуттары аалчылар, обласкын партия, совет болгаш хөй-нити организацияларынын төлөөлекчилери ээлепкен.

СЭКП Тыва обкомунун бирги секретары эш С. Тока болгаш Моол Арат Республиканың Хубсугул аймааның концерт бригадаларынын удуруткучу, МАР-ның Хубсугул аймак комитетиниң секретары эш Орсоо хүлээп алышыкына чүве чугаалааннар.

— Хубсугул аймактын концерт бригадаларынын үзүрүнде моол улуустун уран чүүлүнүн төлөөлекчилери силер-

Хову турлаанга баштаар черниң хуралы

Улук-Ажыктын хову турлаанга август 25-тин эртенинде механизаторлар-даа, колхозчулар-даа, Кызылдан шөфтөп барганнар-даа хун өрүлөгө чедир ажыла үнмөзүнөр. Дүүнүң чаашкы болганы-биле тараалар өл деп чылдаганы бар. Ындык бе дээрге, силалдар чанында чер эжер ышкыш өл-шкыш, амаараалга чок ажылдар безин 8 шак ашык чедир эгелээш. Оон аңгыда баштаар черниң хуралы болур, даргаларын суурдан келирин мынаар деп чугаа база бар.

Даргалар-даа келген, баштаар черниң хуралы 8 шактан 20 минута ажыл турда эгелээш. Дүжүт ажаап алышышкы эгелээштин баштайгы беш хонунун тунелин бригадир Василий Петрович Брагин шагжок чүве деп илеткен эгеледи: — Дүүн кемээге чедир шоолук эвес — 437 ганы аңгылай кестивис. График өзүгээр хунде 120 ганы кезер турган болузувас, 67-ден 80 ганын аразында чоруп тур бис. Чүгөш эш Личкин бо хундерде 207 ганы кезип, норманын ийи катап ажыр күүсөдип, эрестиг ажылдап турар. Оон өскелер-даа чаадып туруп бердилер. Чижээ, эш Кадыр-Кара хунде чүгөш 2-3 ганы кезип турган. Дүүн трактору үрели бээрге, моон селтеге машиназы баар деп турда-ла 10 километр черден трактору-биле турлагга бодунуң тургазы-биле келген. Комсомолчу Чаш-оол база багай ажылдап турар.

Шынап-ла, үчөгичтиг дайымын көөргө, Чаш-оолдун адынын дужуула 1-ден 6 гектарга чедир сөңгөр бар. Ол дээрге мындай чөгөчиг чүвөдир: — Механизаторларны күш-ажыл сагыла-чүрүмү чүгө баксылар турарын тайлабырлап көрүңер — деп, колхоз даргазы эш Середжин элөөн дыдыды чугаалады.

— Бисте чурум-даа пат, орта эвес чүве. № 12 тракторга Корощенко биле Кленников солчуп ажылдап турарлар. Корощенко эгелээш барбайн бөвөгө, эки хонду ажылдаш чанып келген, а трактор анаа хундээш. Суг сөөртүкчү Чурчун бодунуң тургазы-биле ийи катап суур кирген болгаш бир катап эзирик келген. Оң уламылдан трактор ийи шак иштинде анаа турган.

Айтырыгы харымлаары-биле туруп келген эшти көөргө, дүүн кемээ коридорга кино эгелээр деп турда, улук, биче чонун мурнунга дашкаартан эзирик кирип келген кижжи ол-ла болду. Ол дээрге бригадиринин техника талазы-биле дузалакчыны Чупрасов-тур. Херек кырында болуп турар байдалды илалтыг чылдаганынын ол чугаалаан болгаш амехизаторлар мез сөзүмү тооваз, селтеге машиназы-биле челе береш, ону-мону мынчаар-дыр дээримге, чамдык эштер херекке албас, ларын күштөңир болдулар-дыр суг дигилеп, чөгөчиг чүве чугаалап калды.

Моон ал көөргө, Ленин аттыг колхоз дүжүт ажаап алышышкына багай белектелиг ужуражып, амалдык организас чок эгелээшкени, уламылдан баштайгы дүңгөдө чалажыл, шуугайып туруп берген ол-дур. Бо бүгүнү эдер, ажылда шуугайдыр, чүрүм үрөзнерин кемчег алып дээш баштаар черниң хуралын турлагга чыгалдыр ужуру ол чүвө-дир.

Комбайнны, тракторуң үрээр, ажыл

норманы күүсөткөс, баштаар кижилерниң сөзүн тооваз чамдык кижилер хуралга боттарынын четтезин минириниң удуу, харын сөс кырып, улук тураларын тургулаан. Моон ал көөргө, бригадир эш Брагин механизаторларны коллективни чангыс аай өзү-чүрүмгө эгелээш чыдавайн турар. Ылангыя эш Чупрасов техника талазы-биле бодунуң удуруткучу ролун күүсөтпейн турар. Оон ийи партия организациянын талазында механизаторларны ортузуна кижизилдегелге ажылы кошкык чоруду турарын бо чорук база херечилеп турар.

Баштаар черниң хуралы 11 шак чыгап турда доозулган. Механизаторлар ховуна чаа үнүп эгелээш. Дүүн көшкөн болганы-биле улус эрте чагылап келгенге хуралды кемээ комбайн, эртен хуралдан, амалды аңчаар орайтканын ужуру билдинмес.

Чамдык кижилерни кемчег ап, мынчаар хуралданна ажыл шуугай бээр болгаш демги ажылдавайн турган комбайнер боттары-ла «хөдөлү бээр» дийлеп ышкыш, колхоз даргазы эш Середжин, парторганизация секретары эш Дресвяников Бүрен-Бай-Хаакке бурт дөңгөр. Ынчаларда хундускунун 2 шакка чедир чангыс эш Личкинниң аргаладыгы келер келерге ажыл кирбес. Тарааны аңгылап кезери-биле өде дөрөш ийи «СК-3» комбайнер үрелген хөвөр турбушан.

Каа-Хемниң Ленин аттыг колхозу бир эвес бо темп-биле туртулчулар болза бети дээр-ле 4 ай ажыл үч келер. Ынчаларга кыш дүжүрүн аргеледи удуруткучулар киччак «доктадыр» деп болан турары?

М. ЛЮНДУП.

Машиналар саададып турар

Бистин «Октябрь 14 чылы» калээ ажыл-агый эртелеме бо чылдын Чедерин кур черинге 1300 га тараа култураларын тараан, тарааларын кезилдес август 17-де эгелээш.

Ажылдын баштайгы беш хонунуң түнелин үнгөн, 600 ганы тавычалай кескен, 70 га киреги шуут кескип болгаш 76 ганы болдуруп бастырган. Баштайгы бастырган тарааларын ортук дужуу 13 центнер хире, чамдык черлериниң оң ажыл турар. Моон ал көөргө, Чедерин кур чери бо чылдын биске багай эвес дүжүттү берген.

Ажыл нормазын ажыр күүсөдип турар мурнакчылар баштайгы түнелде илереп турар. Комбайнерлер Н. Симянкин, Ф. Потыликин олар «С-6» комбайн-биле хунде 14 ганы кезер тургаш 25-30 га чедир кестирип турар. Ылангыя эш Симянкин бир хун 36 ганы кезип, норманын ийи катап ажыр күүсөткен. Оон ийи Кочкин, Греков, Бычков, Спрыгин, Тирин болгаш оон-даа өске нормазын ажыр күүсөдип турарлар бар. Колхоз баштаар чериниң шийтиривир өзүгээр август 24-те бригадалга болган хуралга 10 ажыг механизаторларга беш хонуктун туанели-биле 25-тен 75 рубль чедир шапталдары тывысхан.

Бо кур черниң участогундан 1100 тонна кызыл-тасты, 300 тонна чиге-

тарааны күрүнеге садар хуулаагы бис. Ам бисти дүвүрөдип турар чүве болза тараа сөөртүр машиналарын чедишпез болур. Тывачалдан бөлдүрүп бастырган 130 тонна кире курга кызыл-тас ажык черде чыдып берген. Колхоз төвүндө 70 ажыг километр ырак болгаш бир дугаар чылы чаа ажылдап турар кур черде чынылап ишк. болгаш силал туттушкан, тарааны ажык черде тон турар бис.

Ынчаларга машиналарын кайын алдыр дие, Кызылдын №1 курч АТК-зындан керээ өзүгээр 15 машина келир турган. Ам бөгүнге чедир ол АТК-нын начальниги эш Зандеев Оларның 2-зи тараа сөөртүлгөндө, 2-зи силосаышкында амалдап турар болгаш бир машина үрелгөч дүдир чоруй берген. Ам тарааны шуут ажаап турар 3 комбайнда чүгөш 2 машина амалдап турар болгаш 2 комбайн тараа сөөртүр машина чорудуна анаа туруп берген. Ажык черде курга тараны өл-чакыска шыгчтайл, күрүренин шыгчакчымын кинери эш Зандеевтиң биске машиналар чорударында хамаржыр Машиналар кажан келир ирги? деп айтырыг эш Зандеевге салдынып турар.

Г. ПРОКУДИН, бригадир.

Чурунта: Моол Арат Республиканың Хубсугул аймааның концерт бригадаларынын кижикчилерин уткуу ап турары. Фото С. ФОНТИСТОВТУУ.

Төрөөн чуртка бедик шынарлыг „кара алдынны“ бээр бис

ДАГЖЫЛАРНЫҢ БЕЛЭЭ

ШАХТӨРНҮҢ ӨӨРҮШКҮЗҮ

Шахтёрларның чанчыл болган байырларына «Кызыл-Хавак» участогуна дагжылары күш-ажылычы чедикшиликтерди ужураштыр турар. Бо чылдың баштайгы чартында хөмүр даш тынжының планын дагжылар 115,2 хуу күөсеткен, күш-ажылычы бугуруучулууну 6 хуу бедиктен болган хөмүр даштын тона бурзуунуну бот-унезин 38 көпөк чингеткенер.

Төөгүдүг чеди чылдың ийги чылдында бугурулу планын хуусаа бетинде күөсөдүр дөш «Кызыл-Хавактың» дагжылары амгы ушкун хавартаа база-ла күженишкенини амылдап турарлар. Хөмүр даштын шынарын бедикер болган аар амылдарны механикастаар талаам-биле коллективне өзөөш амак амылдар чоруттуган. Эргижирөөн чеди трелепорттарын чүгө эртен чартык чылдың дургуунда бедик бугуруучулуг, чаа транспорттар-биле солаан бис. Шахта иштинде релье салган оруктарын электриватор чорутууга өлпөгү кылдыр кол чаартылгазын ам узавас доозар. Шахта даштыгаче үндүрүп турар хөмүр даштын аргалыг-ла болза хөй кезини бүдүн долдурар дөш сөөлүгү үдө хөмүр даштын өрүмнөрүнүн болган чаа тепсириңиң эргижирөөн аргаларын чартык, мурнакчы шахталарын, чартыкчы дагжыларның арга-дуржуларын калбаа-биле амылдап турар бис.

СӨКП ТК-ның июль Пленумунун шиттирлерин амыдыралга боттандырар дөш бистин коллективисте өөлөгөдөр болган тус-тус шахтёрлар аразында социалистик чарыш улам калыпкан. Ол иштак, коммунисттик күш-ажыл бригадалары деп бедик атты чеди алдыр дөш шимчөөшкө күштөгөн. Чижээ, эштер И. Еремин, Ф. Морозов, Ф. Рязанов болган М. Иконников оларга удурткан казыкчылар бригадалары амыл нормазын

үртүлү 120—140 хуу күөсөдүр, күш-ажылы коммунисттик бугу-биле төөрүнүң үлөгөр-чижөөн көргүзүп турарлар. Шахтага хөй чылдарының тургузуда өң кызымаккай, ак-сеткилдиг амылдап келген хөмүр дагжылар Н. Мешеряков, М. Мокон, И. Иконников, Н. Намдак, М. Микон, Х. Поруцмаа, К. Бауман, А. Чуйков, А. Булатов, А. Алешеткин оларын бедик бугуруучулуг күш-ажылын онаалап демделгээр чүгула. Хөмүр дагжылар-биле чөргөштер сөөртүчүлөр Д. Байкара, Б. Селен, моторист С. Доржу тепсиңчи А. Святкин, казыкчылар В. Маслов, В. Бухольцев болган өске-даа анык дагжыларның хүрээлени өзүп турар.

Шахтёрларның чанчыл болган байырларына «Кызыл-Хавактың» дагжылары күш-ажылы чедикшиликтер-биле бөгүн демделешпешан, мөөн сөөгөр-лаа Төрөөн чуртуна эки шынарлыг, хөй хөмүр дашты бээр дөш улам күженишкенини амылдаарлар.

Совет дагжылар бистер — тайбын күш-ажылычы бөдүн кижилери бис. Коммунисттик партиямыңа болган Совет чазавыстың тайбынга инакшылдыг Ленинчи даштыкы подитиказын бүгү совет кижилер-биле бир дөмөй бүрүн деткип турарымыңа Шахтёрнуң хууну—совет дагжыларның чанчыл болган байырларына бөгүн демделешпешан, база катан мелеген тур бис. Дайын кымыкчыларының, камыктык мурнууда америк империалисттерин чыланын хоразында артык дерзин үүлдөгөдөгөргө өзүмүз сөгүт кылдыр мөөн сөөгөр-лаа улам бедик бугуруучулуг амылдаар, Төрөөн чуртувустун экономикаг күчүзү быжыглаарыңа салымшыкчымысты киргөр бис.

А. ШИРЯЕВ,
«Кызыл-Хавак» участогуна начальниги.

Совет дагжыларның чанчыл болган байырларына алдар болдурган социалисттик чарышты калбартпышаан. Тываның шахтёрлары 1960 чылдың 8 айларында хөмүр даш тынжының планын 115,2 хуу күөсеткен болган пландан 50 муң ажык тонна хөмүр дашты Төрөөн чуртка бергенер.

БҮДҮН ЧАРТЫК НОРМА

Элегестин шахта эргелелин Чадана участогуна дагжылары бистер Шахтёрнуң хууну аалар кылдыр 1960 чылдың баштайгы чартында бугурулу планын ажыр күөсеткен бис. Совет шахтёрларның байырларына күш-ажылы чедикшиликтер-биле ужураш дөш чарышты бистин арымыска калбарткан түнелинде июль айда 500 тонна хөмүр дашты казар планымысты 620 тонна, а августуну хуусаа бетинде—

дөрт тонну бугурууга 630 тонна кылдыр күөсеттивис.

Мен Элегес шахтамыга үш чылда, бо участокка бир чыл казыкчы шахтёр амылдап турар кижж мен. Улам амыл-агылынга члик өрөктөгү, эки шынарың хөмүр дашты казып бээр дөш демиселге эштерим-биле бир дөмөй киржип турар мен. Бугурулу норманы ай бурзуунда 130—150 хуу күөсөдүр келдим.

«Кызыл-Хавак» шахта участогуна эш Ф. Рязановка удурткан шахтёрлар бригаданы совет дагжыларың чанчыл болган байырларыңа күш-ажылычы белектиг ужурашканыңар.

Чуртка: коммунисттик күш-ажыл бригаданың бедик алы дөш чарыш турар дагжылар бригаданың кижигүнери (солгай талзында он талзыгыче) Б. Чанчиков, А. Роменский, электер мастери Н. Солодовников, бригадир Ф. Рязанов, В. Маслов, В. Бауман, В. Бухольцев, эр артында: Д. Беспалников, И. Караваев, В. Буланев оларын шахтаже амылдап киргип мурнуу чарымында сумележип оларар.

Чуртка: Тепсиңчи Х. Поруцмаа даштаныр шагында бажымында бызаачылап олур.

бугурулу планын чедикшиликниң күөсөдүр, Шахтёрнуң хууну күш-ажылычы белектиг ужураштыр мен. Август айда хун оурун куудалатпайн келдим. Бистин социалистик Төрөөн чуртувуста кижини ак-сеткилдиг күш-ажыл каастар болгай. Човун амыдырал-чуртулгаларын ажиктер, культуруат демелин бедикер дугайында Коммунисттик партияны болган Совет чазактын соксаал чок чаагай салгыш салымшыкчыны амылдап, өөрүшкүлүг, ааскежиктиг болган байлак чаатай чурттап чор мен.

Мөөн бедик бугуруучулуг күш-ажылым—Төрөөн чуртууну эконимиктиг күчүзү быжыглаарыңа, тайбының хөрөнгө чүгула салымшыкчы болуп турар.

Х. ПОРУЦМАА.

ТАЙБЫҢЫ БЫЖЫГЛААРЫНГА

Чуртка: Хоочун дагжы Н. Терехин шахта иштинде электрелиг машина-биле чер тепсин тур.

Бо чылмы Шахтёрниң хууну бүгү совет уауе-биле, оң ааларың дагжылары-биле кады улам өөрүшкүлүг, улам сорук киришкенин байырап тур мен. Шахта амылдап эгелээнимден бээр бөгүн 25 чыл болду. Ичангаи совет дагжыларның чанчыл болган байырлары мөөн шахтёр деп бедик атты алганымдан бээр 25 чылмы-биле бо чылмы холбаштыр болганымга өөрүп турар мен.

Шахтага амылдап келген чылдарымда күш-ажылың бугуруучулугу бедик, норманы ажыр күөсөдүрүшпешан, хөй чылдарда даг амылың талзы-биле мергежил-билени аныктарга күөсөдүрүшпешан, июль айда бис бер келдим.

Сөөлгү 12 чылдарда үртүлү тепсиңчи болуп амылдадым. Бо чылмы—дагжы болганымдын 25 чылмыда «Кызыл-Хавак» участогуна коммунисттик күш-ажыл бригадасы деп бедик ат дөш демисешип турар бригадасы амылдап тур мен. Бистин бригадасы

Иштинде релье салган оруктарын кол шахтаны дүрүн улам ийик хамдыр казар талзы-биле А. Лейнвальд, К. Бауман олар «Кызыл-Хавак» шахта участогуна хөй чылдар дургузуда мурнак болган мергежилди дагжыларга санатырып турарлар. Оларның ажылы даг амылдарыңа өң-не кол чери ээлеп турар.

Чуртка: А. Лейнвальд болган К. Бауман олар электрелиг өрүм-биле даг үттээринге белектинип турлар.

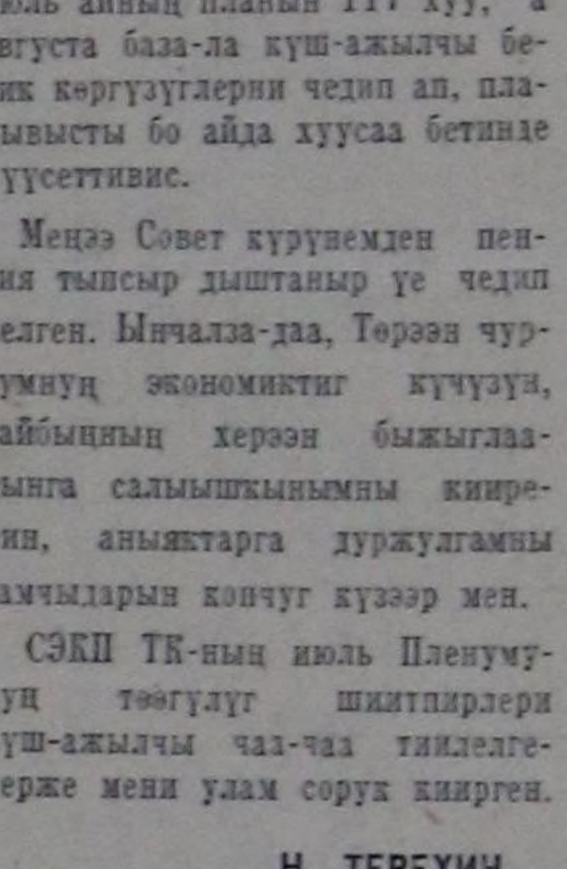
июль айның планын 117 хуу, а августа база-ла күш-ажылычы бедик көргүзүлгөни чеди ап, планымысты бо айда хуусаа бетинде күөсеттивис.

Менээ Совет күрүмөдөн пенсия тылыр даштаныр үе чеди келген. Ичангаи-лаа, Төрөөн чуртувунуң экономикаг күчүзү, тайбының хөрөңү быжыглаарыңа салымшыкчымысты киргөр, аныктарга дуржулгаларың дамыларын көчүгү күзөөр мен.

СӨКП ТК-ның июль Пленумунун төөгүдүгү шиттирлерин күш-ажылычы чаа-чаа тилделгелерге мени улам сорук киргөр.

Н. ТЕРЕХИН.

ШАХТӨР

Х. ЧАНЧЫП,
участокта шахтёр.

1964 чылда Элегестин шахта эргелелинге ууун-бедик орукмак, эрес калбартарыг анык оң начальниги кабинелинге билдирешкенин туруп алган кирип келген. Шахта эргелелинге начальниги эш Березин оң билдирешкенин ташкылап көргөш:

— Салерин тускай мергежилер кадыгы, каа амылдап чораш селер, думмак?— деп айтырган.

Селен даг амылың талзы-биле мичаи чүңү-лаа билбес болганымдан начальниги айтырымыга канчаар харыялар айтын тыпайн кезек каа тыртылып олур, дидим өзези-биле чугаалап эгелээм:

— Канды-лаа тускай мергежил чок кижж болгай мен дарга. Уртүлүчү-де колхозка аыт-биле амылдап турган кижж мен. Ичангаи-лаа дагжы болурун көчүгү күзөөр кижж мен...

Анык оолдуң изиг күөсөдүр Леонид Иванович база-ла билди олурган. Ичангаи ову баштай даг иштинде амылдарны чорту тынжык алың дөш шахта иштинге быжыглаашкы кылдыр өш чедиртир кижж кылдыр амылдадым каан. Амыл харымсалгалыг-лаа, берге-лаа. Бидик турбуже, Селениң дагжы болур изиг күзөл-чүткүдү ол берселерин гилеп эртен. Ол мичаар амылдап тургаш, аыт сүрүкчүзүңа ажылың көчүгү-лаа сомурун, боду бугу ол амылды өөрөңип ап турган. Оң сомурунгалыг халас барбаан. Иш чедирешкениң чартык чыл амылдап чорда, Селениң амыдыралыңа баа бир өөрүшкү таварышканы: аыт сүрүкчүзү бооп амылдарыңа участок начальниги анаа сумелзэн.

Ам-на бугурулу даг иштинде амыл-ишч хунери оон шах мичаар эгелзэн. Ол база-ла белең өзес болган харымсалгалыг амылдарыңа бирээзи. Аыт сүрүкчүлөп амылдап турганымда баштайгы хунериниң дугайын Балчыр Селен мичаар чугаалап олурар:

— Мен аыт-биле амылдап чорган кижж-ле болгай мен. А даг иштинге аыт-биле амылдарыңа, анаа чер казынса амылдарыңдан база-ла казынса болур чүве чоразан. Баштай ол амылга чанчыл чалааш бергелдеп турган мен. Энок орукту черлерге вагонеткаларын чаа-лаа сөөртүп турдум-на. Аажык багай аыттарын чамдыкта тынжылдып-лаа турдум.

— Мен аыт-биле амылдап чорган кижж-ле болгай мен. А даг иштинге аыт-биле амылдарыңа, анаа чер казынса амылдарыңдан база-ла казынса болур чүве чоразан. Баштай ол амылга чанчыл чалааш бергелдеп турган мен. Энок орукту черлерге вагонеткаларын чаа-лаа сөөртүп турдум-на. Аажык багай аыттарын чамдыкта тынжылдып-лаа турдум.

Шынар-ла кижини өөрөңзөн, таныш өзес ажылы берге болбас аргажок. Оон бээр барык 6 чыл болуп турар. Ол бүгү берселерин ам Селен амыл эртен болган бодуна амылдың бугурулу-лаа мастери болуп берген.

Балчыр Селениң чедикшиликтер күш-ажылы амылдарың коллективтен, эш-өрүндөп көчүгү хамарышканы дээрзин демделеп каа артык өзес. Аыт сүрүкчүзүң арга-мергежилерге оң дуржулгалыг өргү Тимофей Киселев, Николай Сергеевко, Конан-оол Өнзэн олар улуг дузаны чедирип, боттарының арга-сумелерин, дуржулгаларын харам чокка берип турганар. Ам сөөлгү чыл чылдарың дургузуда эш Селен шахта эргелелинги мурнакчыларыңа бирээзи болуп, социалистик чарыштын мурнуку олурунда чоруп турар.

Ол бир ээлгеге 57 вагонетка ишти хөмүр дашты үндүр сөөртүп нормалыг тургаш, ээлгеге 70—80 вагонетка хөмүр дашты үндүр сөөртүп, ээлгеге планын 140—150 хуу бедик күөсөдүр турар.

Балчыр Селен оң күш-ажылы чедикшиликтериниң дугайында айтырарга, бодуну дугайын көчүгү элчөсүңүп харам чугаалаар: «Хүндө амыл норманы бичиң ажыр-ла күөсөдүр турар кижж мен харым, мичаала-лаа, ол дээрге мезч эш-өрүмнүң ачы-хавызы-дыр. Чул дидем хөмүр дашты транспорттардан чүдүрүп амыр кижж мен. Ичангаи чүдүрүчүлөр бар. Олар эки чүдүрүп турар. Менде чүгү боор сөөртүр ол-ла болгай деп каар.

Ол боду оожум чадым, биче сеткилдиг кижж. Оң дугайын түндө кезек эскерткенче билди алары берге өзес. Бир ээлгеге ийи кижж аыт сүрүкчүлөп амылдап турар. Селениң эки Николай Сергеевко эжинен база-ла тулак чок. Олар ийилзэн аыт сүрүкчүлөп барык-ла ийи чыл кады амылдап турарлар.

Селен биле Николай чарылас күш-ажылы ийи өшүктөр. Оларын күш-ажыл мичаар өлөңкөштүрүш, каастап турар. Ээлгениң бригадир Тимофей Киселев бодуну өөрүң дугайында улуг өөрүшкүлүг мактал-биле мичаар чугаалап турар:

— Мэн бригадирлеп турар ээлчезиниң дагжылары оолдар эр-кейлер. Кайсыны кадым дээр огу, шулгу-ла эрес-шудурту амылдап турарлар. Ичангаи Балчыр Селен эртерин амылдап турар. Ээлгеге бу-

Мастерниң сөзү

Июль айның эгеленде «Кызыл-Хавак» участогуна чаа ээлгеге организаастааш, оң мастериңге мени төмүлзэн. Ээлгеге мастери болуру — харымсалгалыг болуш күөсөдүрүшкүлүгү, үр-түнеелдин камыктык мурнууда мастериңни организаакчы амылдан, арга-мергежилдинден, арга-мергежилдинден, амылдарың оң башкарып билдиреден, масса-биле сырың харымсалгалыг, дагжы бугурулуң амылыңа негелдешкен кол хамарыш болгай.

Бо бүгүңү чеди алдырмыңа мөөн шахтага хөй чылдарың дургузуда казыкчылар бригаданы үзүртүп келгениңиң практиктиг дуржулгалыг шиттирариг ролду ойнаан.

Ээлгеге казыкчылар бригаданы үзүртүп мергежилди дагжы Федор Рязановка дааскан. Ол бригаданың бүгү кижигүнери шупту амылдан чартык норма. Ол дээрге улуг чедикшилик-не болгай.

Эртен чылмы шахта эргелели бодуну амылчыларыңга 4 өг-бүдөлөр чурттар ийи-ийи коматаларыг бажыныры туруп эгелзэн. Ол бажынарже баштайгы көжүкүңүер эртен чылды күзүңүңде эгелзэн. Чаа чуртталга бажынырыңе бирги ээлгеге мурнакчы дагжыларың көжүкүрү киригөн. Оларны бирээзи — Балчыр Селен. Сууржул, культуруат амыдыралга Селениң найырдалыг өг-бүдөлү чанчылгы өөрөңип калган.

Ол өг-бүдөлү бажынырың иштинде ишти байдалы анаа кирген кижж көрөш-ле, мында шынар амылчы кижж чурттап турар деп чүвени доразан-на биле тыртып каар.

Селениң кадым Монгуш Чүдүр өңүң амылың кылдып, бичиң урулдарың — Володяның, Таяның культуруат, аас-кежиктиг кижизидип өсүртүп олурар. Бидик найырдалыг өг-бүдөлү амыдырал-чуртулгалыг ыдыг каас-чарыш көчүгү өөрүшкүлү болбас аргажок. Күш-ажылы чедикшилик-биле чалгынналган анык дагжыны аас-кежиктиг амыдырал Шахтёрнуң хууну таварыштыр кыскасы-биле көргүзөргө мындыг-дыр.

Элегестин шахта эргелелин төү — Элегес суур чыл тудум-на чаагайжып, мыла чаа-чаа тудуглар; чуртталга бажыныры, чунар бажың, муртазы туду чыл бурду-ле кылдынып турар. Суурну мурнуу талазымыска үениң дургузуда тыптыл келген. Ол болза бөдүн күш-ажылы кижилер дугайында Коммунисттик партияны, Совет чазактың чаагай салгыш салымшыкчыны тодаргай херечизи-дыр.

П. ЧЕЛБАК-ООЛ,
шахтада амылчы.

Анык дагжы мен

Дагжыларның нарын болган хундулуг амылы бичимде-ле сонурутап, улгадып келгеш ылазыла дагжы болурун күзөп чоразан мен. Совет Архивиниң хураалыңдан 1959 чылда каалажы чанып келгеш, ол күзелин чеди алдым.

Эртен чылды октябрдан эгелеп «Кызыл-Хавак» шахтамыңа баштай тепсиңчиңиң дуалаачы болуп амылдап кирдим. Ол амыл менээ баштайгы дээринде белең өзес турган. Ичангаи-лаа, дуржулгалыг дагжылар Х. Поруцмаа, А. Соловьев оларын дузаа деткимче-биле каш-ла абылдарың дургузуда даг тепсириңиң мергежилни эки шингээди алган мен. Оң сөөлүңде даг амылың аныз-бүрү мергежилдерин шингээди, билди алыр дөш хөмүр дагжыларын үртүлүг өөрөңип, кызымаккай амылдап келгениңиң түнелинде ам тепсиңчинин, мотористин, ыш киркичизини, чүдүрүчүңүң, вагон идикчиңини, тускай мергежилдерин шингээди алдым.

Сөөлгү үдө мен эш Рязановка удурткан коммунисттик күш-ажыл бригаданы деп ат дөш демисешип турар бригаданы сөөртүчүлөп тур мен. Бо дээрге, мэн дуржулгалыг бугурулу дагжы болурумга боттуг белекти-дыр. Бистин бригадасы Элегестин шахта эргелелин мурнакчы бригадаларың бирээзини санатырып, Шахтёрнуң хууну күш-ажылычы белектиг ужурашканы совет дагжыларның чанчыл болган байырларың хууну демделгээр өөрүчүлүг-дүр. Мэн бичиң-лаа болза, салымшыкчы бар болганымга чоргаарлар-дыр мен.

Июль айның эгеленде «Кызыл-Хавак» участогуна чаа ээлгеге организаастааш, оң мастериңге мени төмүлзэн. Ээлгеге мастери болуру — харымсалгалыг болуш күөсөдүрүшкүлүгү, үр-түнеелдин камыктык мурнууда мастериңни организаакчы амылдан, арга-мергежилдинден, арга-мергежилдинден, амылдарың оң башкарып билдиреден, масса-биле сырың харымсалгалыг, дагжы бугурулуң амылыңа негелдешкен кол хамарыш болгай.

Бо бүгүңү чеди алдырмыңа мөөн шахтага хөй чылдарың дургузуда казыкчылар бригаданы үзүртүп келгениңиң практиктиг дуржулгалыг шиттирариг ролду ойнаан.

Ээлгеге казыкчылар бригаданы үзүртүп мергежилди дагжы Федор Рязановка дааскан. Ол бригаданың бүгү кижигүнери шупту амылдан чартык норма. Ол дээрге улуг чедикшилик-не болгай.

Эртен чылмы шахта эргелели бодуну амылчыларыңга 4 өг-бүдөлөр чурттар ийи-ийи коматаларыг бажыныры туруп эгелзэн. Ол бажынарже баштайгы көжүкүңүер эртен чылды күзүңүңде эгелзэн. Чаа чуртталга бажынырыңе бирги ээлгеге мурнакчы дагжыларың көжүкүрү киригөн. Оларны бирээзи — Балчыр Селен. Сууржул, культуруат амыдыралга Селениң найырдалыг өг-бүдөлү чанчылгы өөрөңип калган.

Ол өг-бүдөлү бажынырың иштинде ишти байдалы анаа кирген кижж көрөш-ле, мында шынар амылчы кижж чурттап турар деп чүвени доразан-на биле тыртып каар.

Селениң кадым Монгуш Чүдүр өңүң амылың кылдып, бичиң урулдарың — Володяның, Таяның культуруат, аас-кежиктиг кижизидип өсүртүп олурар. Бидик найырдалыг өг-бүдөлү амыдырал-чуртулгалыг ыдыг каас-чарыш көчүгү өөрүшкүлү болбас аргажок. Күш-ажылы чедикшилик-биле чалгынналган анык дагжыны аас-кежиктиг амыдырал Шахтёрнуң хууну таварыштыр кыскасы-биле көргүзөргө мындыг-дыр.

П. ЧЕЛБАК-ООЛ,
шахтада амылчы.

Улам бедик бугуруучулуг амылдап, өөрөңирини дүзүлдүм

Улам бедик бугуруучулуг амылдап, өөрөңирини дүзүлдүм. Бистин бригадасы Элегестин шахта эргелелин мурнакчы бригадаларың бирээзини санатырып, Шахтёрнуң хууну күш-ажылычы белектиг ужурашканы совет дагжыларның чанчыл болган байырларың хууну демделгээр өөрүчүлүг-дүр. Мэн бичиң-лаа болза, салымшыкчы бар болганымга чоргаарлар-дыр мен.

Июль айның эгеленде «Кызыл-Хавак» участогуна чаа ээлгеге организаастааш, оң мастериңге мени төмүлзэн. Ээлгеге мастери болуру — харымсалгалыг болуш күөсөдүрүшкүлүгү, үр-түнеелдин камыктык мурнууда мастериңни организаакчы амылдан, арга-мергежилдинден, арга-мергежилдинден, амылдарың оң башкарып билдиреден, масса-биле сырың харымсалгалыг, дагжы бугурулуң амылыңа негелдешкен кол хамарыш болгай.

Бо бүгүңү чеди алдырмыңа мөөн шахтага хөй чылдарың дургузуда казыкчылар бригаданы үзүртүп келгениңиң практиктиг дуржулгалыг шиттирариг ролду ойнаан.

Ээлгеге казыкчылар бригаданы үзүртүп мергежилди дагжы Федор Рязановка дааскан. Ол бригаданың бүгү кижигүнери шупту амылдан чартык норма. Ол дээрге улуг чедикшилик-не болгай.

Эртен чылмы шахта эргелели бодуну амылчыларыңга 4 өг-бүдөлөр чурттар ийи-ийи коматаларыг бажыныры туруп эгелзэн. Ол бажынарже баштайгы көжүкүңүер эртен чылды күзүңүңде эгелзэн. Чаа чуртталга бажынырыңе бирги ээлгеге мурнакчы дагжыларың көжүкүрү киригөн. Оларны бирээзи — Балчыр Селен. Сууржул, культуруат амыдыралга Селениң найырдалыг өг-бүдөлү чанчылгы өөрөңип калган.

Ол өг-бүдөлү бажынырың иштинде ишти байдалы анаа кирген кижж көрөш-ле, мында шынар амылчы кижж чурттап турар деп чүвени доразан-на биле тыртып каар.

Селениң кадым Монгуш Чүдүр өңүң амылың кылдып, бичиң урулдарың — Володяның, Таяның культуруат, аас-кежиктиг кижизидип өсүртүп олурар. Бидик найырдалыг өг-бүдөлү амыдырал-чуртулгалыг ыдыг каас-чарыш көчүгү өөрүшкүлү болбас аргажок. Күш-ажылы чедикшилик-биле чалгынналган анык дагжыны аас-кежиктиг амыдырал Шахтёрнуң хууну таварыштыр кыскасы-биле көргүзөргө мындыг-дыр.

Д. ОЮН,
шахтада дагжы.

Корабль-спутниктин ужуп эрткени

Август 20-нүн күнүндө, субботада, ажыл шагы дооступ турган чүве.

Тыва дыл-бичкинин үлөөлүлүгү, дыл эртеминин профессору Александр Адылбаев Пальмбах шым кайнаар-даа балыктап чоруптарында белек, балыктап хамык деген-херексели-биле бурун белек чели келди. Башкым биле ийилдин Кызылдын каас-чараш поган осерлинин үстү дужуна тем ол чарыныга балыктап, агаарлап келээленис. Хемнин ууун өрү-туду мотторлук темелер болгаш катерлер ираледин чоруп турда, аэропортка улуг, биче самолеттар барып хонуп, оон ужуруп турга, агаарга ынай-бөр салган чоруп турда көөргө дымшанып чорган кижиге магалым, экинчи канчаар ову!

Ол хүн мен чүгө зангыс балык туткан мен, а башкым дээрге чээрби ажык балык туткан. Даартамында улуг-хүндө Александр Адылбаев үжөн ажык балыкты сымаркыш-биле ушта шайышкан, спанин-биле 2 кг ажык улуг мыйыт база чедиг үндүрүп келген. Башкымни белек чугаалавамыз-даа, оң эрес-шудуругузу, балыктап билер аргалымын магадап, бодумга чөгөнип чордум.

Көзөөки серинде Найрал кулум-чүзүпүн коорай үстүндө кыдыныга агаарлап, селгүстөп чор бис. Августун кайгамчык аяс-наан бир келээл ол турган. Илдинг хунерин чон «Зоройик тиндинде хар чо» дикер. Сылдыс четки берген. Сылдыстар илди-мында хаая чүгүрүп каап турда, «Тун-даа, көрүссенин-даа. Канчаан-гаш-ла көрө бөрүмге, караан уунда. Чеди Хаанын он талзында бир-ле чүве онзаланып чырай берди. Улам топтап көрө бердим. Ол, Угерден арай-ла бичекке кезек жөнө сымдыктар ышкаш кылдыр көстүп тур. Чер-ле ычаш сылдыс бе дээрге, каныг-даа сымдыктан ыракта улуг, сылдыс эвес бе дээрге, он улуг чырык Шал-банан (Юпитерден) ыракта артык чайынанып, чырып турар болду. Балшайгы угаалы комета деп «кулурдукту» сылдыс сагышка кире хонуп келген.

— Дуу чырып агарып турар чүү боор ол, башкым, элентин аа, комета эвес арга бе?—дээш, холум-биле айыттым. Башкым кезек көрүп тура:

— Проектор бооп чадавас—дей

тыртып кагды. Мынар карах албайн көрүшкан бис. Мынар чоруй оон чырымы улам-на улгадып, ортуга чиди аажок чырытыланып турар, а кыдым долгадыр хүн херели ыш-каш, төгерик херелдиг сылдыс апардым.

— Чылып бар чыдар-дыр, дүргөни көрбөс сен бе! Бо дээрге проектор-даа эвес, комета-даа эвес, а биздин Төрөөн чуртувустун август 19-та делегейин делегейиче салып үндүргөн космиктиг ийги корабль-спутникти-ир—деп, башкым улаштыр чугаалады. Ам-на билеп кааптым. Төрөөн чуртувуну—Совет Эвилелинин делегейин кайтаткан ийги корабль-спутникти сагыжымга дораан-на крлп келген.

— Магалым аа, башкым, мени спутникке олуртуптар болза, та кыймы кире амырап тургай эртия мен—деп, кейге күзелини башкымга чугааладым.

— Ажырбас оң, Монгуш, совет кижилерге боттанмас күзөл деп чүве турбас ужурут. Бистин совет кижилер кымын-даа мураач оштаргайже, плавантар аразыча ужуруп уунуптери удавас көрө бээр бис—деп, башкым чугаалады.

Корабль-спутник Чеди Хаанын та-варып эрте берген, хебертен көрүдүбей барган.

— Чоп хебертен чиле хона бээр ол чорор, башкым?—деп айттырдым. Ол, кезек боданып тура:—Черанч телегейинде кире берген боор, чок болза Черге хондурамы-биле тускай кий-гырттыкка боор—диди.

Шынап-ла, эртен даң бажында радиога ийги совет корабль-спутник дигир амтаннары-биле Черде менди чаагай эеп хонупкан деп мезелетти.

Шылгарангай совет эртемниң бол-гаш техниканын чаа-чаа кайгамчык-тыг чедишкенинереге чоргаарлаанч, ону чаап будуруп турар эртем ажылдакчыларынга чүрөктан ханы-зыннан база-ла өрүп четтарегенини илеретти.

Совет чуртум ракетаны Сырыландыр чырымышкан, «Соок дайын» күзөкчизин Согурартыр чайынапты. Ала-чуртум ракетаны Ардынаандыр чырымышкан, Аратынзыг дайыныннарны Аксым-дылмын дүй-ла шаапты.

М. БИЧЕ-ООЛ,
башкым.

Ажыктыг сүмелер

ТОЛЕПТИГ ЭКИ ЧАҢЧЫЛГА КИЖИЗИДЕРИ

Төлөптиг аажы-чан-улуг кижилерин үле-ринден дыка хөйүн өө-кө-лаа эки чаңчылым денип ал турарлар. «Олардан мыткан херээ чү боор? Чаш уруг ыш-дугайында бодалды би-хажыл!» деп бодол, ба-жынынга чуртум чок гаалап бүгүрелер дээр база ол черде четке эвес болур. Бичин уруг-лар бодун культурады ап чорутуу оон шуут чаңчылы, амырары апарып чедип алыр херек.

Бодун канчаар кул-турлук, төлөптиг аажы-чангы ап чорутуруну чаңчылын бичин уруг-лар ада, иелеринин, «Чүге?» деп айты-рыг салырынга бичин уруглар аажок ынактар. Бодун төлөптиг эки ап чорутуруну чуртум бичин уругларга тайыл-бырлап турган, оларнын «Чүге?» деп айты-рымын харыялаарда, экин эртер төгүп та-йылбырлаан херээ чок. Оларга долчу, тодаргай кылдыр, «мындыг чуртум-чүгү чүве», «ол чараш эвес», «ол төлөптиг эвес» деп тайылбыр-биле кызыгаараттынып болур.

И. СВАДНОВСКИЙ,
профессор.

ШКОЛАЧЫНЫҢ МАГА-БОДУНУҢ ӨЗУЛДЕЗИ

Школячыны мага-бо-дуну доктаганынын азы, оозалды каап турарынын чыдаганын тодаргай-чыды-биле эмчиге көр-гөзүр эргежок чугула.

Чүп, делзининч нежээр кузун чаксымыдан ул капап улуг болур. Дург-сымынын бедип өзүленинч моонхакта-эзери чазын күскүзү-

Октаргайже жудушкуннар үезинде кижиниң амырар-чорудуламы, а ол мыткан оң оозалдыкка таарышпазын болгаш Черже эеп келирин хандырып турар системаларын улам ыңай ажылдап кылдыр сорулга-биле 1960 чылдың август 19-та Совет Эвилели Черниң аэриачынының орбиталыч космиктиг ийги кораблыды салып үндүргөн.

Кижиниң келир үеде уждарына эргежок чугула бүтү-ле чүү-дөр-биле дериттинген хайнага дуржулгага херегерэз амытанар, оларнын аразынга «Стрелка» болгаш «Белка» деп шоолалык мтар чорзат.

Чурукта: Октаргайга чорган «Стрелка» болгаш «Белка» деп мтар.

Фото В. Жихаренонуу. СЭТА-ның фотораиканы.

ХОВУЛАРЖЕ ✓

Кужувустун, билижининч Бузурелиг уре-тууу — Хову шале тарзан тараз Ховор сарыг быжа берди.

Тайбын ишке Холу дынагы, Тараажылар Ховуларже!

Күрүнеге тараз дужаар Хүлөөлөгөс улуг болгай, Кыска үе—бачым чымшип Кызымхай күш-ле херек.

Мен-даа, сен-даа, Ажылчы-даа Береникеш, Ажаап даймы!

Машиналар, көйбайнаар Магаданыч күштүгү уну Тараажылар ыры-биле Даглап, шалдеп ужузсу-на!

Ажаап алган Арбым дужут Ал-чуртту Аадаржылар.

С. КУСТУГУР.

Бир-ле шаңга ✓

Алдын-биле чайырап каан тейлер-даа дег, Арыг, чегир амыл-тастыг күсү шаң бө. Орук ара эй тыркташ, анаа салдып, Оолдар, кыстар хаймымыга шымы бердим.

Частын келген чодураалар салка-даа дег, Шаңын чыдын херек долур тынып чор мен. Чалым, хөлүгү үм чегем аразынга Чаагаар эстип, ануктежи берип-тир мен.

Байлах дужут эзелетинч ишке дараан, Күштүгү, чыгык холлары-даа туткалдым. Баштач чугаа, кожан ыры салгылаптар Хүлүмүрөөн шырайларын таалап көрдүм.

Кожалаштыр турувутун чараш кыстым Хөөг, оожу карактары көрө-көрө, Чүктенипкен шөөдайым саламы суг Чүге чүве, билдирпейд бээр болу...

Ычалды-даа чорум далаш айттанымты. Ырап чоруй хаа көргөш, хомудалым: Сонгааратпас ажыл-херээ эвес болза, Чонуну ш бо ажин кылчып турупсума!

М. ӨЛЧЕЙ-ООЛ.

Чылгычы кыс ✓

Чырык хая соруланган Смынын кырын эртий көрдүм: Чыраа атыгыт, кымыл тоңууг Чылгычы кыс кымыл бөлгөш, Менче шиглей куштадымты, Менчөөн мыткан сырбаш кындым.

Чоогаже чиле дүштү, Сохкан чүрөө дүргөдөп тур. (Сында турган малды көргөш,

Чылгызынчап чорткан-дыр дээш Эндэ тааны менде келди. Эжен суде чүвү сөглөйиң).

Хереп келген хүнге чайып Хебертен бо көстүп келди. Аймап турган чүрөөм ик дээш, Арнам дораан ишм-ле дээш,

Эзерлиг айт көрүп каапкан, Элдесенип эй тыртты.

— Адыр дуным диктаанар—деп, Алгырыпкан, утуй бардым.

— Бурулууг-ла бодум, ажым. Мууну чораз малзынарым Мээң чылгам өөрү-дүр дээш Бесин далаш далайп келдим.

— Чок, чок ынар ажырбас оң, Чолдуг, тайбың болур салыр, Оор-суук эвес, дегелер-дүр мен. Ойлап десе, доним—дидим.

— Карамайай тур мен ажый, Караанарда шымын бар-дыр Чылгыч арай тарап чор—дээш, Чырааладым ыңай болду.

С. БЮРБЕ.

Кызылмын уруглар садмын бирөөлөсө.

ПОВАР ООЛ (ЧЕЧЕН ЧУГАА) ✓

Мени каймы танымр силер. Адам алаан алжымы бухгалтер кады бир айда ийи суг капап келдирлей сымарынар чүве. Танымал кижэ бооруга мындыг чүве ийикпе, мени анаа-ла «Кымы-Угу» джи берген-нер.

Кызыл-дустаан кырган-авам-биле атташ уругтун даргаалаан холхозунга бистин коллектив шөптөн турар чүве. Хөөчү-хоралдыг кижэ мен дээш, мынар чангыс-лаа капап мен баспаан мен. Эрткен күзүн анаа сава сымкас дужут болган, ала атыг чүве боор. Ажаап алжымшынга чымшык-лаа эгелети. Каң-халды боорга мычары ол мынаан, он беш хар анжык кадымын «хөөрйга долдуйлап олурган чөөр, ажыл-ууле кылган улуска шай-даа хайындырар бергей-ле сен, кады хан ораа» дикеш, мындымынче кижэ бергенер. Мындыг чүве көрүп чоран эвес, билимдей барып-тыр мен. Халым-шан барган, күрөөвик кырынче үндүр тырттырмы чыткан кадымын бир будунан кужатпапкан, чаа ойтга көз дүштүм. Чолачы менче чоржа чудуруун ары бээрге, мен алаа күштүгү холлардан ушта сон алган салым-биле кыжынч кагдым. Куйга бажым алыш дигеш.

— Кадаймы эхкелер! — деп кончутурун алгырым.

— Чорук салдат! Тудуп алган салымч үнүр октамы!—деп ала-нежи бердилер.

Дүгүрүлери караха көзүлдүр салып иштинге кийр каапта-ла, черже шывадаттым. Адылгалтыр ма-шинже чаа булгал үнүп көрөгөм, кадаймы карыштыр дүң-ле халдым.

— Ажыл шөлдөгө барган, аарый берди, халак—дээш, чылаачы ру-дөн долгай каптым.

— Эки танымда, кадай!—деп багайтыр алгырым чоруй, аңдыры баариден корккан, колам оолдун колун курунган так туттунупкан мен. Ол-даа чайлыг чүвө-дир, кызыл-күтүгү, куу бажынга чедип көрү-васке, херек бүтпейн туруп берген деп даян. «Кадаймы орунга келген сен, аш-чем кылыр сен» джи бергенер.

Көшүктөниң ажымын кылмын-чыңгыш-лаа эгелети. Каң-халды боорга мычары ол мынаан, он беш хар анжык кадымын «хөөрйга долдуйлап олурган чөөр, ажыл-ууле кылган улуска шай-даа хайындырар бергей-ле сен, кады хан ораа» дикеш, мындымынче кижэ бергенер. Мындыг чүве көрүп чоран эвес, билимдей барып-тыр мен. Халым-шан барган, күрөөвик кырынче үндүр тырттырмы чыткан кадымын бир будунан кужатпапкан, чаа ойтга көз дүштүм. Чолачы менче чоржа чудуруун ары бээрге, мен алаа күштүгү холлардан ушта сон алган салым-биле кыжынч кагдым. Куйга бажым алыш дигеш.

— Кадаймы эхкелер! — деп кончутурун алгырым.

— Чорук салдат! Тудуп алган салымч үнүр октамы!—деп ала-нежи бердилер.

Дүгүрүлери караха көзүлдүр салып иштинге кийр каапта-ла, черже шывадаттым. Адылгалтыр ма-шинже чаа булгал үнүп көрөгөм, кадаймы карыштыр дүң-ле халдым.

— Ажыл шөлдөгө барган, аарый берди, халак—дээш, чылаачы ру-дөн долгай каптым.

— Эки танымда, кадай!—деп багайтыр алгырым чоруй, аңдыры баариден корккан, колам оолдун колун курунган так туттунупкан мен. Ол-даа чайлыг чүвө-дир, кызыл-күтүгү, куу бажынга чедип көрү-васке, херек бүтпейн туруп берген деп даян. «Кадаймы орунга келген сен, аш-чем кылыр сен» джи бергенер.

Көшүктөниң ажымын кылмын-чыңгыш-лаа эгелети. Каң-халды боорга мычары ол мынаан, он беш хар анжык кадымын «хөөрйга долдуйлап олурган чөөр, ажыл-ууле кылган улуска шай-даа хайындырар бергей-ле сен, кады хан ораа» дикеш, мындымынче кижэ бергенер. Мындыг чүве көрүп чоран эвес, билимдей барып-тыр мен. Халым-шан барган, күрөөвик кырынче үндүр тырттырмы чыткан кадымын бир будунан кужатпапкан, чаа ойтга көз дүштүм. Чолачы менче чоржа чудуруун ары бээрге, мен алаа күштүгү холлардан ушта сон алган салым-биле кыжынч кагдым. Куйга бажым алыш дигеш.

— Кадаймы эхкелер! — деп кончутурун алгырым.

— Чорук салдат! Тудуп алган салымч үнүр октамы!—деп ала-нежи бердилер.

Дүгүрүлери караха көзүлдүр салып иштинге кийр каапта-ла, черже шывадаттым. Адылгалтыр ма-шинже чаа булгал үнүп көрөгөм, кадаймы карыштыр дүң-ле халдым.

— Ажыл шөлдөгө барган, аарый берди, халак—дээш, чылаачы ру-дөн долгай каптым.

— Эки танымда, кадай!—деп багайтыр алгырым чоруй, аңдыры баариден корккан, колам оолдун колун курунган так туттунупкан мен. Ол-даа чайлыг чүвө-дир, кызыл-күтүгү, куу бажынга чедип көрү-васке, херек бүтпейн туруп берген деп даян. «Кадаймы орунга келген сен, аш-чем кылыр сен» джи бергенер.

Чурукта: Хубсугул халде «Сух-Батор» пароход.

МАР-НЫҢ Хубсугул аймаанда

СИГЕН БЕЛЕТНЕЛИ

Их-Уула мал ажылының машина станицынын ситен кестирер 1-ги бригадымы «Улаан-од» каттыжымшынында шулургу ажылдап турар.

Ол бригада 2700 га черинч ситенди кестирип, 2000 тонна мал чекин белеткээр дүзүлгөдиг турган, ам 1398 га черден 800 тонна ситени белеткөөн. Арвез кижигү Савлиг бригадирлөөн тракторчулар Чулуунбат, Наца-дорж, Баазанжар, Савлиг олар хүн бурунун нормазын 115 хуу күссүдир дүзүлгөсүн 250—406 хуу күссүдир, өскө бригадаларын мурап турар.

Бодуку Төмөрбаатар хүнде 35 ганы бөлдүрүр турган, 70—85 ганы бөлдүрүп, хүн бурунун пазын 200—232 хуу күссүдир турар.

Мурениң Сух-Батор аттыг каттыжымшынының 2-ги бригадынын партия кижигү Даванжыга баштаган кижилери эки дем-билелг ажылдап, 6 хонукта 90 тонна ситени белеткөөн. Партия кижигүнери Наваан, Аюун оларын баштап бөлдүрер өскөлерден мурапкан ажылдап турар.

ЭКИ ШЫНАРЛЫГ САРЖАГ

Ала-Эрдене сумунун Демжиг мастерлиг сүт-саржаг заводу август 1-ге чедир 148 муң литр сүтү дүзүп алган, 14 тонна саржагын кылган.

Ол завод сүт-саржаг бөлүмү-радынын аргамы эки чоруду турарынын түнелинде 15,2 литр сүттен 1 кг саржагы болжазы-ралдып, 1-ги черегин саржаан бүдүрүр турар.

«Хөгжүл» деп каттыжымшы-нын кижигүнери сүт белеткелдин планын чедишкенин күссүдир турар.

ЧАА ЧУРТТАЛГА БАЖЫҢЫ

Хатгалда ортумак школанын алдыр эвес мен, ой та канчаарым ол мынаан, чалым хайнып келген. Дүргөн-дүргөн басылмааш, сери аланга келеримге, далааныг, дооран ээтиг илг быдаа басылмааш тавактардан бусталып тур. Мен чүгө-ле бир тавакты апаш, шак дүштүм. Ол орта оолдарга аштыргамын шым, мычала-даа уругларын чыдып ка-лаан болур мен ийи, улаштын ийи кочал сүттүгү шайны ак халаттыг ырбыска оол чинге холдары-биле өккөп салыпты.

— Саалак долган, ырбыска. Шы-мылдыр дымзаан — дикеш, мээр-биле дөңгүн-лангып бырамып олур-ган кезек оолдар адынын аары кон-чут туруп чорутуп, а мен чаксаан аарга олуруп калдым Сускан хан-гаш, стол кырын олуртуп көрүөгө, дөртен төс стақан бокуй берген турлар. Чүү-да канчаар, кадымын хайындырары мыткан, мындыг амданыг шай ижиртип турар болза, сыпта тараз кескэже дээр, чок бастыргыже дээр ажылдар мен деп кей-дым кырап келим. Өөрүм шуу-жупту. Мен ол повар оолдан бир чү-ве айтырар дээш, шуут чугаалаар айдым тыппай, таптым кылмыр от дилеп алдым.

— Одум дораан боор силер, ирей, — дээш, савазым чүп кырипти. Данаан кылмып чорума, харлаан, аш-чем сөөрткен метпегер кадай олг чанында чедип келди. Тур кады оолду ап аар дээш, ырадыр башып чоруттым.

— Айт — ойт, орта силер бе, ашак. — Одум бер — деп, алгыры-шан маинап келди.

Ангай берген тур мен.

— Доора будубайн көр, оол. Бесе бригада база баар кижэ мен—дээш, метпегер кадай саржагыг докларын дужур идин чадал-ла тур. Далаж бергем:

— Аш-чем кылмын каа өөрө-

нип алган сен, оглум?—деп серен-гизин сунуп чыда, айтырдым оң.

— Оң, ол чүү дээринер ол боор, ирей. Мен школага өөренип алган мен. Дарынар-даа, чазаныр-даа мен. Адыр, бо оттуг бир чарымын берейн—деп сагыш човай берди.

— Оң көдөс, одум идиң иштенте чор. угааным чанган кижэ-дир мен ийи — деп кааптарым балек-ле, дегип оглум караш диди. Мен чүгө оң аспаанда шудуэенин шарты-лаазыг шыгыраалым дымнай-дып-най, өөрүм соовдан базым чоруттым.

Хебертен сагышым чырай хона берди. Магалым көрөм. Ам школа-чы өртемге өөренип алышкан, кара ажылды база кылтып билер алпарган. Ол кижэ ожу-п-паш кылмыра, оттук-бичөө-лаа шымынмас чүвө-дир деп кончут орай бол, ылап-ла билди алдым. Аргамы-ла болза, элөөди алпарган оол авазынга шала чугулурган бир-даа херээ чок-тур. Кужур иезинге дуза кадып, ону хундүлөп чорутууран артык буан кайда чүвөл? Херөөжөн кижиге орук чайлап берип чорунар деп чымчак сеткип келген мен. Иччарга мен кандыг чоран мен иччаш. Кужур кадаймы сулал чоруй баарга, орун кырынга дарта берген чыдар шы-кажымгай. Чөгөнчтин ай. Багай чачылдым балдар атын асыкче кижр каап беритпейн. Шынап-ла, мен, ол ырбыска оолдан дора мен бе? Дон-дора дээрге моон сонгаар улут-хүн сынында кадымыга ожу-п-паш тудуспайн. Кончуг кара карактым дингизээлп дымтангай-ла, а мен чүү боор, тулган манчыман тууун бажыраш, чин шайлан хай-ылдырмы баралгай мен? Башкым сылдыс үнелекте, чөөк-лаа бол, кады чорбаамымы Ленин далаиче агаар-лап үнгей-ла бис... Илдинг бөлдө-дөр мээс сагышым амьратпас апар-ган.

М. КЕНИН-ЛОПСАН.

Конго Республиканың чазааның медеглели

НЬЮ-ЙОРК (СЭТА). Ассошиэйтед Пресс агентстваның корреспондентинин Леопольдвилде динвалып турарын ёзуаар алырга, августун 24-те кезе Конго Республиканың чаза медеглел чарман, мыда болза Руанда-Урунде (белгилер эргелеп турар, КНО-нун хайгааралында турар девешкээрде) туруп турар белги шериглер Конгонун чөөн кызматтарына кыжаныгы тургузуп турар дээрин чугалап турар. Гоманын чоңу (Бауу жокуду) «мыда туруп турар ирланд шериглери конго шериглер-биле солаан тургута, чүге дээрге чүге олар ол райондан белги шериглери үндүрерин хандырып шыдар дээрин негез деп Конгонун чаза база медеглел. КНО-нун Конгода туруп турар шериглеринин сос-

тамында кирген ирланд шериглер белги парашютчулар-биле ахи-дунмалжып турар дээрин ол медеглеледе оон ийди медеглелен.

Бодунун аштырышкынын миңдир төннү чок болуп турар белги колониалистерин талазындан тургунтун аям-бүрү черлеринде өскүдүп болгаш деткип турары корум-турум чок чоруктарыны дугайын айтыпшаан, Конго Республиканың чазаанын медеглели болза: «Конго иштинин база катан чаалап алыр дөөн боттарынын планындан белги колониалистер ама-ла ойталаван». 80 чылдарын дургузуда үптөн, май-чүп келгеннин соонда бистин дайыннарымыс бисти ам медеглел каал шыдавастар деп медеглеле чугалап турар.

XVII Олимпий оюннарының ажиттынганы

РИМ. Август 25. (СЭТА). Италияның «Олимпико» деп эң улуг стадиону байыртал шыны кире берген турган. Стадионун дожаларында — итали чазатың кежигүнери, дипломаттың көрүс, хүндүлүг аалчылар. Итали Республиканың президентин Д. Гронканин стадионда чедип келгенни тускай меде-биле дындадышкан. Италияның национал гимназия күүсеткен.

Стадионче кирип турган спортчулардын паразы эгелеш. Стадионче бир-ле дугаарында Олимпий оюннарының эң-не баштай болган чери — Грециянын спортчулары кирген. Улус омур чегин баары-биле 5 дилтерин сургазан спортчулары байырагы кылам-биле эртен.

Мурунда туз тудучулары, чурт бурзуунун-не төлөөлекчилериге көрүктүлөр байыр чедирип турганнар. СССР-нин күрүне тутун турган, Совет Эвилелин спортчу төлөөлекчилерин динмитиг адыш чакышканы-биле утаван.

Парддын киржикчилеринин эң-не сөөлүде Олимпий оюннарын организастап турар чурт—Италиянын спортчулары эркен.

Спортчулар шөлге чыккалышкан. XVII Олимпий оюннарын организастап турган, итали министр Джулио Андреотти чылганнарга байыр чедирип чүе чугалаан. Тай-бынын херезин Олимпиданын улуг ужуз-дузалыны ол медеглелен.

Делегейин Олимпий комитетинин президентин Брандейж эки күлөөп алышканы дээр римчелер байыр чедирбешан, Олимпий оюннарын киржикчилери шыны спортчу демиселге чедикширериге болурун күтөөн.

— Римге Олимпий оюннарын ажиттынганын чарладым—деп Итали Республиканың президентин Д. Гронканин сөзү дыналып үнгөн.

Италияның дээр спортчулары итали суг шериглеринин хүндүлүг таңымынга үзели алган, шөлге Олимпий оюннарының ах тутун үндүрүп келген. Ол тузуг төп туз азар черге үндүргөн соонда Олимпий гимназия күүсеткен.

Олимпий тузу көдүртүлгөн. Стадиондан муң-муң көгө-бугалар булут чок дээрже ужуп үнгөн. Угер-буоларның дааштааныны олимпий оюнун стадионда чоккудулап келгенни медеглешкен.

Стадионун маңнаар оруунга холуду чыратып турган, итали спортчу — студент Д. Перс маңнап келген. Ол оол Олимпий оюннары төөгүжө өшпейн кывар отту кылсышкан.

1948 чылдагы Олимпий оюннарының чемпиону, Италиянын эң дээр диска оякчысы Адольфо Консолини Олимпиданың киржикчилеринин өмүзөндөн итали улуктуз мурунга чачыл апарган Олимпий таңырамы күлөөп алган.

Олимпий оюннарын ажиттынганы байырталынген. Төлөөлекчилер база-ла адыш чакышканына-биле стадионун шөлүдөн үнүшкенер.

Римге спортчу маргылдаалар ол-ла күн эгелеш.

Хөглүт селгүүстөшкени.

Фотограф Г. Сириоттиния.

ЛАОСТА БАЙДАЛ

ПАРИЖ. (СЭТА). Франс Пресс агентстваның дыналтанын ёзуаар алырга, Лаостун национал хуралы августун 25-те тускай хуралына Суванна Фуманың чаза Лаостун чаан черинин кара чангыс дүрүн ёзуаар чаза болур дээрин база катан бадыткаан. Эргилдени түнелде чаза дүшкөн Тао Сомсанит база ол хуралга олурдушкан.

Тайландың кызматтарында Саваннакетте чажыргынып алган чыдар үймөччиге генерал Фума Насавананың туржугу «өскөрлөгө чок» артып турар, Суванна Фума болза Саваннакетте дүргөн чорук кылып чораш чедип келип, августун 23-те айтырып таарыштындар шийт-пирлеттинген деп медеглели кылган соонда бебан, ол генералдын туржугу хөзөөр артан.

Дугуражланы чедип алган бис деп премьер медеглеле-да Саваннакеттин ралло стандарты чазакка удур дамчылыгаларын кылып үр-

гүлчүлөп турар. Августун 24-те муруну чүктөн ужулуп келген самолёт чазакка удур хуудустарын Вьетнаның алымына база ояктылап турган. Саваннакетте төлөөлөр чорудар деп национал хурал шийттирилеш.

ПАРИЖ. (СЭТА). Франс Пресс агентстваның Лаостан дыналтанын ёзуаар алырга, августун 25-те Тайландың танымал катери Меконг чеге, Вьетнандын каш-ла километр чеге Лаостун танымал шериглери болап турган. Мону холбаштыр Лаостун премьер-министр Суванна Фума Тайландың элчинин бодунга кел дитип алгаш, тайлыбыр бээрди оортан негез.

Кызматтарда турар Меконг кемнин ийи эригеринин аразында харылдаалар ам каш хүнер иштине үзүлгөн, мычынга Лаостун найсылазы Тайландын ап турганы аш-кемни ам албай турар.

МОЛ ӨҢНҮКТЕРДЕ

Моол Арат Республиканың Хубсугул аймакка концерт көргүзүп чораш бистин областың бот-тымынгыр уран чүүлүңүң төлөөлекчилери болгаш областың хөгжүм-шии театрынын чамдык артистери-биле казы чораш, ол аймактың бот-тымынгыр артисттеринин концерттин ийи улаа көөр ас-кежик менээ таварышкан. Ол бот-тымынгыр артистер ам бистин областа концерт көргүзери-биле чедип келген. Аймактың төү Мурун хоорайга аларың көргүсөн концерттин дугайында каш сөз чугалааласат тур мен.

Мен болзарымга хубсугулчуларын бот-тымынгыр уран чүүлүңүң хөгжүлдөндө дөрт чүүл озагай хөвөр бар:

Бирээде, массалык. Уран чүүлүңүң хөгжүлдөндө бир кол ийди болуп турар чорук бот-тымынгыр уран чүүлү бөлүмнеринин ажилына чөвүнүң массалык-биле киржип турарымыр. Моолдун Революстуг партиязынын төп комитеди болгаш чаза бот-тымынгыр уран чүүлү хөгжүлдөндө улуг сагыш-салым турарында бот-тымынгыр уран чүүлүңүң бөлүмнеринин саны чурттуң бүгүле булунармыда дыка хөй өскөн болгаш улуг хөгжүлдөн ап турар. МАР-нын бүгү-ле аймактарынын төптери Булутура бажыңнарым, сумуларда кезе клубтар болгаш кызыл булунар хөй. Булутура бажыңнарымда болгаш кезе клубтарда, кызыл булунарда бот-тымынгыр уран чүүлүңүң бөлүмнеринде муңун кижилер киржип турар.

Ийи озагай чүүлү болза, бот-тымынгыр уран чүүлү бөлүмнеринин тускай мергежилдик артистер-биле болгаш уран чүүлүңүң өскө-даа ажилдамчылары-биле бижып харылдаалымы, оларын-биле казы ажилдыкылазы. Хубсугул аймактын Булутура бажыңнынын чанында таланттыл мергежилдер (шии башкарыкчылары), хөрмейстерлер (ийи иры удуртукчулары), балетмейстерлер (таным удуртукчулары) ажилдап турар. Олар Булутура бажыңнында уран чүүлү бөлүмнеринин ажилын доктаамал удуртуп, боттарының арга-дуржулгазын, талантынын ол бөлүмнеринин киржикчилеринге дамчылып берип турар.

Мурунчыл Булутура бажыңнының директору менээ мында деп чугалаан:

— Бастин чогаалың коллективис составы 12 тускай мергежилдик артистерден болгаш бот-тымынгыр уран чүүлүңүң 35 киржикчилеринден тургустунган. Олдын шийини, танымалын, хөгжүмүнүң бөлүктөрине чарган. Олар сумулар төптөрине клубтарга концерттерин көргүзүп мында бот-тымынгыр уран чүүлү бөлүмнеринин ажилына болгаш репертуарын шийли аларың дузадажып, оларын-биле семинарларын өрттирип турар.

Ушкун озагай чүүлү болза, бот-тымынгыр уран чүүлү бөлүмнеринин киржикчилери тус черин ажилдагынын теманыга хамарышкан чүүлүлери, четпестерин болгаш чедикширерин дугайында чогаалдарын боттарының чогаалып турары болур.

Эрткен чылдын декабрь айда Хубсугул аймактын бот-тымынгыр уран чүүлү көргүзүңүң түнел концерт республиканың найсылазы—Улан-Батор хоорайга болган. Оларның концертти улуг чедикширени алган, концертти кинога тырттырып алган болгаш оон чамдык киржикчилерине МАР-нын аддарык артистери деп бедек аттарын тыгысаан база республиканын орденнери, медалдары-биле шаңалаан. Оларнын аразында патрлотчу чаз ырларын чогаалды танычы Лувсангомба, ыраакы Соосор, хөгжүчү Гимза, Басанжун.

А. МОЛЧАНОВ.

Спортчу маркалар делгелгези

Делегей спортунун төөгүзүңүң чугалаап турар беш муң хире поста маркаларының делгелгези В. И. Ленин атты Төп стадионун спорт музейине август 25-те ажиттынган. Мыда 1896 чылда Грецияга болган Олимпий оюннарыга турсаксаан бирги спортчу маркалар-даа, азы «Рим. Олимпий оюннары, 1960 чыл» деп бижиктиг-даа маркалар бар.

Музейле маркаларын хемчөөлдөр аязы-буру. Олар аяз-буру үелерде болуп турган спортчу маргалдарынын дугайын тобжулап турар. «Бут бөмбүү чоруп тур» деп делгелге Совет Эвилелин, Франциянын, Югославиянын, АБШ-тын, Сан-Маринонун, Монаконун маркалары бар.

Бистин мурунуустан—эң-не биче хемчөөлүг марка. Ол 15—20 миллиметрге деңгемжир. Ол марзаны 1896 чылда Афинага болган бирги Олимпий оюннарыга турсаксаан. А эң-не улуг марзаның хемчөөлү 35—25 мм. Ак-көк шымында «Булутура хоорай 500 чыл болган» — деп бижеш, Румынияда улустун стадионун көргүсөн.

Делгелгеде бүгү маркаларын шунтуун аяз-буру мергежилдик кижилери чытган.

Бо делгелгеде келген маркалар узун орууту өрттөп, хөй-хөй чылдарда чыгынган ажалдар болуп турар.

(СЭТА).

Бүт бөмбүүнүң ужуражышкыны

Москвадың В. И. Ленин атты Төп стадионунга август 25-те бүт бөмбүүнүң талазы-биле улугтар аразының ужуражышкынын болган. Бразилиянын Совет Эвилелинде аалдап чоруп турар «Байа» деп команда-биле Москваң «Спартак» командасы ойван. Чилдг демиселге эрткен маргылда 1:1 санга, хайым болуп төнгөн.

Тыва областың хөгжүм-шии театрының бажыңына

Августун 28-те МОЛ АРАТ РЕСПУБЛИКАНЫҢ ХУБСУГУЛ АЙМААНЫҢ АРТИСТЕРИНИҢ КОНЦЕРТИ БОЛУР

Концерттиң эгелээри—хүндүскүнүң 4 шакта болгаш кежээкиниң 7 шакта. Билетти хүн бүрү театрның кассазыңга хүндүскүнүң 12 шактан, улуг универмакка 11 шактан эгелээш садар.

Москва. Культураның болгаш дыштанылганы Горький атты төп паркында Венгрияның үлетпүр делгелгези ажиттынган. Чурукта: делгелгени көрүктүлөрүн көрүп турары. СЭТА-нын фотохрониказы.

Чаагай медээлер

Төгүде бир-ле дугаарында дуржулга кылдыр диги амыттаннары олурткан корабль-спутникти оларгайың делегиминче салып үндүрерин болгаш оон Черге менди чаагай эл келирин боттандырган совет эртемденнерин, инженерлерин, амылчынарның төөгүлүг зрес-маадырлыг чорунга Кызылдың амылчы чоннары изиг байырын чедирип, бистин Терезан чуртуусту политинтиг, экономиктиг болгаш эртем-техниктиг депшилгениң нөзүлбөз бединче надуруп үндүргөн улуг Коммунисттик партияга боттарының өөрүп четтиргенин, өөрүшкүзүн болгаш чоргаралын күш-амылчы белектер-биле илергейлеп турарлар. Бо хүнерде хоорайның үлетпүр бугурулгелеринин, транспорт, тудуг организацияларының коллективтеринден чаагай медеглер сонсаал чок изип турар.

Даг экспедициязының автотранспорт контроларының чолаачылары болгаш септечилери чүк сөөртүлгезинин чыл планын хуусаа бетинде күүсеткен. Чылда 49,5 муң тонна чүк сөөртүр оналгалыг тургаш, бөгүнге чедир 53,1 муң тоннаны сөөрткен. Тонна-километр талазы-биле тос айларын оналгалы күүсеттинген. Дээр чолаачылар Ишейкин, Тенин, Барыгин болгаш өскелер-даа бо хүнерде чаз дүмүттүң таразын сөөртүп, хүн бүрү оналгалы ийи-үш катан амыр күүседип турарлар.

Кызылдың мурунчы үлетпүр бугурулгелери, чаз техниканы бугу хемчег-биле илпестерип, бугурулгени организастарын сайыраңгайгыттышкан, күш-амылдың бугурулгелеринин өзүлдөзүн чалазы-биле оналгалы дына амыр күүседип турарлар. 7 айлар дургузунда хоорайга ортумаа-биле амылдап кылышкынын бир амылчыга оналгалы алырга пландан 2,3 хуу ашман ийинге азы айда 50 рубль болган. Колбаса фабриказынын коллективин эң дээр түнделерин чедип алган. Июль айда амылчың бурзуу ортумаа-биле 17691 рубльдин продукциязын бугурур планын 22850 рубль кылдыр күүсеткен. Тууябу, ыяш заводтарында амылчың бурзуу июль айда пландан дашкаар 300 рубльдин продукциязын бугурур.

Областың коммунал амыл-агыл килдизинин автотранспорт контроларының дээр чолаачылары эштер Мартынянов, Нусишев, Седейх, Бауу. Смолкин болгаш өскелер-даа оналгаларын үргүлчү амыр күүседип, өскелерге үлгерчигинен көргүзүп турарлар. Чоокта чаз профилелинин местно мурунчыларын дилзэн ёзуаар эш Мартыняновка удурткан 15 чолаачыларын бирги бригаданын тургузар дугайында шийтирени хуулап алган. Олар боттарының эки-туразы-биле каттышкан, коммунисттик күш-амылдың бригадасы

деп атты чедип алыр дээр чарышты эгелешкенер. Боттарының хуулазгезинге оларның бижээни болза:

— Ай бурзуунун планын 130 хуулан нууу зөөс күүседир.

— Чыл төнчүңүңе чедир үшкүнү класстын чолаачылары ийгилиастыны, а ийгилиастың чолаачылары бирги класстын дунжаар.

— 2—3 чыл дургузунда бригаданың бүгү кенигүнери 7 классан нууу зөөс эртемни чедип алыр

— Кижини бурзуу база бир тускай эртемни шийгээдип алып, амылчал-чуртталгага үлгерилеп болур, хөй-нитти амылчалыңга идеякылыг киржир.

Кызылдың сайгарылга баазының мастери эш Кутявинге удурткан дээр тудуг бригадасы, коммунисттик күш-амылдың бригадасы деп атты чедип алып дээр чарыштышкан, август 25-те баш ийи чуртталга бажыңын амылгалар кирген. Сентябрь 1-де база бир чуртталга бажыңын тудуп доозар деп турар. Мычынга бо алдарлыг коллектив бо чылын хоорайның амылчы чоннарынга 4—4 кварталың 8 чуртталга бажыңын тудуп берген. 32 аг-буле боттарының социалисттик хуулазгелерин ан-сеткилдиг күүсеткен бо алдарлыг тудучуларын дугайын өөрүп четтиришкенин-биле чугалаалып турарлар.

А. ЛЕПЕШКИН.

ЧЕРНОГОРСКО ХООРАЙЖЕ

Бүт бөмбүүнүң талазы-биле Кызылдың чымын командасы августун 26-да Черногорск хоорайже чорупкан. Бистин коммунисттик пассажирлер АТК-ының болгаш «Спартак» команданын ойнакчылары кирип турар.

Кызылдың чымын команданың августун 28-те—Бүгү-эвилелин шахтерлар Хуунде Черногорсктин чымын командасы-биле өш-хуунун ужуражышкыныга ойнар. Ол шыкша кызылчалар дедир чоруп орган, Абзанын болгаш Минусински-

Обласка АГААР ВОЙДУСТУҢ байдалы

Бөгүн обласка булуттагылап каап турар, чамдык черлерге кыска чааш-кынарлыг хун болур. Кызылга чааш-кыш шоолуг зөөс. Хат өй-тамында, сонгу-барың чүк угланымшыкың турар, чамдык черлерге кыска чааш-кынарлыг хун болур. Кызылга чааш-кыш шоолуг зөөс. Хат өй-тамында, чыгыт.

КИНОТЕАТРЛАРГА

Бөгүн Августун 28-те «ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): «Ажла кылбастарың школазар—эргетиниң 10 шакта; «12 кыстар болгаш бир эр кижин»—12, 2.15, 4.15, 6.15, 8.15, 10.10 шактарда; биче залга: «Набилг чырыгы»—11, 1, 3 шактарда; «Оназ болушкун», 2-ги кезе—5, 7, 9 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Аршин Мал алаң»—11.15, 1.15, 3.15, 7.15 шактарда; «Кыстар чазы» — 6.15, 9.15 шактарда.

«ВОСТОК»: «Синдбадтың чедиг аян-чоруу»—11.15, 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРАГА: «Бар чагыркычын»—1, 3 шактарда; «Чоуладынг амыкшыла»—5, 7, 9 шактарда.

Августун 29-та «ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): «Сашко»—эргетиниң 10 шакта; «Синдбадтың чедиг аян-чоруу»—12, 2.15, 4.15, 6.15, 8.15, 10.10 шактарда; биче залга: «Кезеде чон-биле кады» 5, 7, 9 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «12 кыстар болгаш бир эр кижин»—3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ВОСТОК»: «Антон Иванонч амын тур»—3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНДА

Дуннааргай ВАНГУР

деп кинону көрүңер.